

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2019-2-33-02>**МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ ЖАНРОВОЇ ПРИРОДИ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ (НА ПРИКЛАДІ РІЗДВЯНОЇ НОВЕЛИ «ПРИГОДА У НІЧ НА НОВИЙ РІК»****Е. Т. А. ГОФМАНА)****Грицак Н. Р., докторант***Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна*

grycak78@ukr.net

Ключові слова:

Жанр, різдвяна новела, вища школа, студент-філолог, жанровий шлях аналізу художнього твору з урахуванням національної специфіки.

У статті на прикладі різдвяної новели «Пригода у ніч на Новий рік» Е. Т. А. Гофмана запропонована методика жанрового аналізу художнього твору з урахуванням національної специфіки. Показано, що ефективно дослідження жанрової природи інонаціонального художнього твору спирається на ґрунтовні теоретичні знання студента-філолога. Доведено, що розкриття специфіки жанрової природи різдвяної новели німецького письменника потребує від студента-філолога орієнтації в культурологічному, естетичному, історичному контекстах. Проаналізовано національні авторські елементи жанру різдвяної новели. З'ясовано, що у новелі «Пригода у ніч на Новий рік» домінує морально-філософський конфлікт. Авторські жанрові ознаки обумовлені приналежністю до німецької літературної традиції.

METHODOLOGY OF STUDYING THE GENRE NATURE OF ARTISTIC WORK BY STUDENTS-PHILOLOGISTS**(ON THE BASE OF «A NEW YEAR'S EVE ADVENTURE» E. T. A. HOFFMAN)****Hrytsak N. R., doctoral student***National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine***Key words:**

genre; Christmas stories, high school; student-philologist; genre way of analysis taking into consideration national peculiarities of fictional work.

The priority place among the professional competences of the future teacher of foreign literature belongs to the skills and knowledge to analyze fiction in its genre specificity. That is why this article continues a number of author's publications concerning the creation of a methodological system for the formation and development of skills and knowledge of fiction genre analysis taking into account the national specificity of future teachers of foreign literature. The aim of this study is to offer a methodology of fiction genre analysis taking into account national specificity based on the Christmas novella of E. T. A. Hoffman's "A New Year's Eve Adventure". The implementation of the aim is realized by means of the systematization of theoretical material of slow reading of the novella "A New Year's Eve Adventure", discussing of emotionally intense extracts, posing problematic questions, and filling the "Knowledge Cards". It is shown that an effective study of foreign fiction genre nature is based on the fundamental theoretical knowledge of the student-philologist in the theory of literature, history of world literature, philosophy. It is determined that the disclosure of the specificity of the genre nature of the Christmas novella of the German writer requires for a student-philologist orientation in cultural, aesthetic, historical contexts. The national authorial elements of the genre of the Christmas novella that are caused by the aesthetic-philosophical paradigm of Romanticism (the past and present intertwined, the image of the mirror, the dream, a first person narrative, the combination of the fantastic and realistic, the parenthetical novella) have been analyzed in the study. The artistic elements that enrich the national identity of the German people (vivid national features, names of restaurants, names of the shop owners, shops, and the image of the "white lady") are characterized. It is revealed that the novella "A New Year's Eve Adventure" is dominated by moral and philosophical conflict. The author's genre peculiarities are caused by belonging to the German literary tradition. Fiction genre analysis including the national specificity enables future teachers of foreign literature to try their own creative potential, to reveal their own scientific research possibilities, teaches them to refuse from their stereotypical thinking, forms their skills and knowledge for further using different ways of fiction genre analysis in their future professional activity, greatly contributes to the development of their professional skills.

Постановка проблеми

Пріоритетне місце з-поміж фахових компетентностей майбутнього вчителя зарубіжної літератури належить

умінням аналізувати художній твір у його жанровій специфіці. На думку І. О. Денисюка, «жанровий аналіз тексту зобов'язує висвітлити широкий спектр зв'язків художнього твору – соціальних, естетичних,

психологічних (суспільство – автор – твір – читач – суспільство), розглянути його як своєрідний вузол стійких компонентів змісту і коригуючих цю стійкість особливостей творчої індивідуальності письменника» [7, с. 7]. Справді, розуміння майбутніми учителями-філологами жанру як ключової категорії літературознавства, що акумулює всі компоненти художнього твору, розкриває їх взаємопроникнення, увиразнює тематику і проблематику твору, авторську позицію, національну своєрідність, підкреслює зв'язок із суспільством, історією та епохою, сприяє повноцінному аналізу та інтерпретації художнього твору. Отже, навчання аналізу жанрової природи художнього твору має бути прерогативою професійної підготовки студентів-словесників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Корпус науково-методичних праць з проблеми аналізу художнього твору значно розширився і збагатився з 90-х рр. ХХ ст. Загальнометодичні питання аналізу художнього твору репрезентовано в ґрунтовних дослідженнях О. О. Ісаєвої, Ж. В. Клименко, Л. Ф. Мірошниченко, Б. Б. Шалагінова, Ф. М. Штейнбука та інших (на прикладі вивчення зарубіжної літератури); Н. Й. Волошиної, В. П. Марка, А. Л. Ситченка, Г. Л. Токмань та інших (на прикладі роботи з творами української літератури). Звернемо увагу, що науковці одноголосні у думці, що «виробити в учнів звичку аналізувати художній твір з урахуванням його особливостей, навчити їх бачити жанрову розмаїтість, художню неповторність літературних творів – одне з найважливіших завдань учителя літератури» [13, с. 291].

У контексті нашої розвідки варто зосередитись на працях, автори яких вивчають проблему саме жанрового аналізу художнього твору. Мова йде, наприклад, про розвідку М. Е. Шульгун [15]. Цілком погоджуємось із міркуванням ученого, що «жанровий аналіз художнього тексту є важливим і необхідним інструментом розвитку предметної складової професійної компетентності майбутнього вчителя словесності; учить розуміти через структуру твору певну авторську естетичну концепцію дійсності» [15]. Доцільно звернути увагу на запропонований варіант роботи з художнім текстом: аргументація вибору художнього твору; виявлення типологічних ознак досліджуваного жанру; аналітична робота студентів з текстом роману. Зазначимо, що ця схема певною мірою є продуктивною, адже спрямовує студентів до осягнення суті авторського художнього експерименту з жанром тревелогу. Щоправда, М. Е. Шульгун не пропонує ані методичних прийомів, ані форм навчальної діяльності студентів щодо розкриття специфіки цього жанру, а також не увиразнює національну своєрідність жанру твору.

Вагомим внеском у розвиток методики навчання жанровому аналізу художнього твору стала праця Н. В. Романишиної [14]. Заслужують на увагу запропоновані дослідником орієнтовні схеми вивчення специфіки жанрової природи оповідання, новели, художнього нарису тощо. Н. В. Романишина рекомендує аналіз жанру художніх творів

здійснювати у такій послідовності: визначити родову основу твору; охарактеризувати загальноновидові ознаки; увиразнити конкретно-жанрову специфіку; окреслити індивідуально-авторську модифікацію; вписати художній твір аналізованого жанру в генологічну свідомість творців та споживачів культури [14, с. 52].

До проблеми вивчення жанрової природи звертається й Ю. І. Бондаренко, зокрема, методист слухно наголосує, що в практиці аналізу художнього твору здебільшого зміст і форма осмислюються у певному відриві одне від одного. Своєрідним «порятунком» цієї проблеми є, на думку вченого, концептуально-жанровий аналіз, «в основі якого лежить дослідження ролі засобів, якими володіє певний жанр, у втіленні порушених автором тем та проблем, у ціннісній семантизації та оформленні художньої картини світу» [1, с. 11]. Учений, упроваджуючи ідею про універсальність жанрово-родового аналізу, доходить висновку, що «у контексті такої роботи можна формувати значну кількість літературознавчих компетенцій і компетентностей, які впливають із природи літератури як мистецтва слова та тієї аналітичної діяльності, яку може запропонувати сучасна методика навчання мистецтва слова» [2, с. 276].

Отже, огляд науково-методичної літератури показав, що здебільшого вивчення жанрової своєрідності художнього твору є компонентом проблемно-тематичного, подієвого, пообразного, компаративного, структурно-стилістичного та інших шляхів аналізу літературного тексту. Як самостійний шлях аналізу художнього твору жанровий аналіз починає утверджуватися останніми роками. Натомість методика аналізу жанру художнього твору з урахуванням національної специфіки репрезентована лише в студіях автора статті [5, 6]. Саме тому ця стаття продовжує ряд публікацій щодо створення методичної системи формування вмінь і навичок жанрового аналізу художніх творів з урахуванням національної специфіки в студентів-філологів.

Мета статті – на прикладі різдвяної новели Е. Т. А. Гофмана «Пригода у ніч на Новий рік» навчити студентів-філологів аналізувати жанрову природу художнього твору з урахуванням національної специфіки.

Виклад основного матеріалу

Вивчення жанрової специфіки новели «Пригода у ніч на Новий рік» (1815) пропонуємо розпочати із висловлювання відомого славіста, історика і теоретика літератури, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Н. Х. Копистянської, зокрема: «Жанри є в чомусь транснаціональні, міжнародні, і в наш час можна сказати, що і міжконтинентальні, але в чомусь глибоко національні, бо формуються і трансформуються на рідній землі та реалізуються рідною мовою» [9, с. 51]. Ця думка визначає формат роботи зі студентами. По-перше, студенти усвідомлюють, що аналіз жанру «не закінчується» переліком типологічних ознак жанру. Виявлення домінуючих структурних елементів жанру – перший

крок до власної інтерпретації художнього твору. Саме на цьому аспекті наголошував Н. Л. Лейдерман: «Під час навчання учнів культури жанрового сприйняття в жодному випадку не можна заглиблюватися у класифікаторство. Навіть якщо ми за деякими характерними ознаками розпізнали жанр – встановили, що перед нами, припустимо, казка, а не розповідь, елегія або послання, то це не кінець, а тільки початок жанрового аналізу твору» [11, с. 43-44]. По-друге, студенти розуміють, що попри наявність у конкретному художньому творі усталених ознак жанру, водночас й присутні авторські елементи, що в сукупності утворюють індивідуальну жанрову модель. Крім того, детальний аналіз поетики художнього твору демонструє, як набір притаманних певних типових ознак того чи іншого жанру модифікується, трансформується, видозмінюється під впливом історичного, культурного, літературного контексту, національних еталонів і стереотипів, світоглядних і естетичних позицій автора. По-третє, студент, заглиблюючись у пізнання художнього твору жанровим шляхом, випробовує власний творчий потенціал, розкриває свої науково-дослідницькі можливості, учиться виходити за межі стереотипного мислення, формує вміння застосовувати у своїй майбутній професійній діяльності різноманітні шляхи аналізу художнього твору, що зрештою сприяє розвитку його фахової майстерності.

Окреслені питання скеровують до проблеми зміни вектора методичної підготовки майбутнього вчителя-філолога. Актуальною є думка О. М. Куцевол, що «в сучасних умовах модернізації вищої школи України змінюється спрямованість професійно-методичної підготовки майбутніх учителів з «наповнення» їх ЗУН-ами на підготовку фахівців, готових до професійно-творчої діяльності у швидко змінюваних обставинах, а також систематичного засвоєння досвіду вчителів-новаторів, продукування власних інновацій та постійного саморозвитку індивідуально-творчого потенціалу» [10, с. 213]. Тому теоретичний огляд типологічних особливостей жанру новели, і різновиду різдвяної новели зокрема, рекомендуємо проводити у формі прес-конференції. Студентам заздалегідь даємо завдання опрацювати відповідний теоретичний матеріал (студії І. С. Буркут, С. В. Ленської, А. А. Полякової, О. В. Приймачук, Н. В. Шевчук та ін.). Розподіл на доповідачів і журналістів здійснюємо безпосередньо на занятті, що дає змогу максимально перевірити рівень підготовки студентів. За таких умов доцільно, щоб саме викладач був ведучим, який зможе координувати хід діалогу, також визначати правильність (точність, коректність) сформульованих питань і наданих відповідей. Оскільки проведення прес-конференції потребує візуальну репрезентацію інформації, то попередньо з-поміж студентів обираємо тих, хто підготує теоретичний буктрейлер, мультимедійну презентацію, інформаційний плакат. Пропонуємо орієнтовні питання студентів: У чому ви вбачаєте унікальність жанру різдвяної новели? Чому саме доба романтизму знаменується розквітом жанру різдвяного оповідання? Чому письменники різдвяних оповідань звертаються у своїх творах до

фантастичних пластів? Як «різдвяна філософія» Ч. Дікенса вплинула на еволюцію жанру різдвяного оповідання в інших національних літературах? Чи сучасному читачеві потрібна «різдвяна казка»?

Отже, формат прес-конференції дає змогу студентам узагальнити типологічні жанрові ознаки різдвяного оповідання: дії відбуваються в різдвяні свята; гуманістичний пафос; мотив дива, що будується на різдвяній філософії; наявність фантастичного і реалістичного планів; казкова атмосфера; моральне переродження; протиставлення кінця, смерті відродженню, радості; особливі просторово-часові побудовання; композиція «хаос – диво – гармонія». Оскільки «Пригода у ніч на Новий рік» Е. Т. А. Гофмана за жанровими ознаками новела, зокрема І. С. Буркут у своїй студії визначає саме як новелу [3], то студенти в цьому творі увиразнюють й усталені риси новели: опис одного незвичайного випадку або події; несподіване драматичне завершення сюжету (пуант); домінування зовнішньої канви подій; особлива функція художніх деталей.

Наступним кроком у вивченні жанрової природи різдвяної новели Е. Т. А. Гофмана є розкриття національно-історичного контексту створення «Пригоди у ніч на Новий рік», визначення особливостей функціонування жанру різдвяного оповідання в німецькій літературі, увиразнення місця творчості Е. Т. А. Гофмана у літературному світовому просторі. На цьому етапі студенти вчать осмислювати інонаціональний художній твір кризь призму занурення в різноманітні культурні площини, органічно поєднувати культурологічний, естетичний, історичний контексти при аналізі художнього твору, налаштуватись на діалог з інокультурним художнім твором. Реалізувати ці завдання допоможе систематизація теоретичного матеріалу, повільне читання новели «Пригоди у ніч на Новий рік», обговорення емоційно напружених епізодів, постановка проблемних питань, заповнення «Картки знань».

«Різдво і Новий рік – це свята, що всім дарують так багато невинних радощів... Різдво! Це свято, котре вабить мене привітним сяянням ще задовго до того, як воно наблизиться! Я насилу можу їх діждати, і я стаю кращим, чистішим, ніж був увесь рік, жодна лиха думка не затьмарює мою душу, відкриту небесній благодаті ... я начебто знову перетворююсь на маленького хлопчика, який буде сміятись від задоволення дзвінком сміхом» [4, с. 263]. Ці перші фрази новели віддзеркалюють не лише сутність сприйняття часу Різдва німецьким письменником, але активізують читацьку рецепцію, налаштовують на очікування дива, створюють ліричну атмосферу. Студенти акцентують, що події в новелі розгортаються у новорічну ніч. Утім, у багатьох національних культурах новорічна ніч теж особливий час, що поєднує реальну дійсність і мрії та виступає своєрідним мостом між минулим і майбутнім. На цьому етапі буде доречною інформація про традиції святкування Нового року в різних країнах (наприклад, один-два студенти готують презентацію). Водночас апелюємо до читацького

сприйняття виучуваної новели: чи їхні читацькі очікування реалізувались?

Отже, підводимо студентів до висновку, що опис незвичайної події як обов'язковий компонент жанрової структури новели загалом збережений, щоправда, автором зміщено акценти – осягнення проблеми добро і зло.

У новелі особливу роль відіграє часовий аспект, адже у творі тісно переплітається минуле і сьогодення. Оповідач у новорічну ніч зустрічає свою кохану Юлію, потім дивну компанію – чоловіка без тіні та чоловіка без дзеркального відображення, останній переповідає свою історію, головна героїня якої, власне і є кохана, Юлія (Джюльетта). Важливу роль відіграє змальоване в новелі сновидіння. Фокусуємо увагу студентів, що звернення письменника до сновидінь насамперед зумовлено естетико-філософською парадигмою доби романтизму. Так, Н. Д. Мочернюк слушно констатує, що митець «залишив чимало думок, міркувань про своє сприйняття й розуміння природи сновидіння, багата на онейризм його творчість. Варто відзначити різноманіття форм донесення сновидінь, яке зафіксоване у творчій спадщині Гофмана, його експерименти в розробці нарративної техніки сновидіння» [12, с. 107]. Пропонуємо студентам поміркувати над питанням: чи у новелі «Пригоди у ніч на Новий рік» сновидіння виступає як композиційний засіб?

Романтичне змалювання реальності та мрії у творі виражено образом дзеркала, що органічно вмонтований у художній простір новели. Дзеркало набуває особливого значення, адже цей образ є своєрідним символічним виявленням романтичного двоємиря: кімната радника юстиції, кімната в готелі, кімната в будинку Еразма – дійсний простір життя, відображення у дзеркалі – життя душі, невідоме буття людини, несвідоме. Тому дзеркало – це портал, кордон переходу в потойбічний світ. Студенти зачитують цитати з тексту: «Начебто у темні глибині дзеркального скла мерехтить туманний образ; я зібрав усі душевні сили і став пильно вдивлятися у це видіння, і тоді у дивному магічному мерехтінні почали вимальовуватись риси прекрасної жінки... Я впізнав Юлію», «Подивився у дзеркало, де вони відображались з Джульеттою, ніжно обіймаючи один одного», «Що це, хто там дивиться на мене зі дзеркала? Невже це я? О, Юлія... Джульетта... Небесний образ... дух пекла...». Отже, можемо узагальнити, що образ дзеркала – вагома жанротворча ознака новели, яка реконструює психологічний аспект світогляду Е. Т. А. Гофмана.

Акцентуємо увагу студентів на ще одній особливості новели «Пригода у ніч на Новий рік»: розповідь ведеться від першої особи, що сприяє створенню в читацькій рецепції відчуття відвертості, ширості, правдивості, неприхованості. Студенти усвідомлюють, що відверта розповідь лише виразноє драматизм долі оповідача. Композиційний прийом вставної новели (лист Еразма), виконуючи функцію паралельного сюжету, значною мірою посилює філософський аспект новели «Пригода у ніч на Новий рік», виразноє авторську рефлексію, поглиблює

психологічну характеристику оповідача. Усі неординарні події, що викладено в листі, це джерело зневіри Еразма, адже він позбавлений найголовнішого – надії. Отже, у світлі власних естетичних концепцій Е. Т. А. Гофман репрезентував читачеві авторське тлумачення традиційної історії – боротьби за людську душу. Окреслений жанротворчий елемент новели скеровує студентів-словесників до активної дискусії щодо морально-філософських питань, у ході якої майбутні вчителі зіставляють розкриття цієї одвічної проблеми в інших національних літературах. Підсумок робимо наступний: Е. Т. А. Гофман, окрім реального і фантастичного пластів, додав у новелу й морально-філософський план, оскільки німецький митець намагався висвітлити проблему загальнолюдського масштабу.

З'ясовуючи питання жанрової специфіки різдвяної новели «Пригода у ніч на Новий рік», доцільно зробити студентам наголос й на елементах, що виразноють національну ідентичність німецького народу. Мова йде, наприклад, про такі яскраві риси національного характеру німців, як зосереджена мовчазність («Ти холодний, холодний німець»); здоровий глузд і розсудливість («Іноді надсилай штанці для Расмуса, адже він увесь час повзає по підлозі, штанців на нього не напасешся. А якщо доведеться тобі побувати в Нюрнберзі, то надішлеш пряників і розфарбованого гусара, як це личить люблячому батьку»). Окрім цих національних знаків, текст новели, як більшість новел Е. Т. А. Гофмана, містить найменування ресторанів, імена їхніх власників, магазинів тощо («Гуляти Унтер-ден-Лінден», «Я пробіг через міст поблизу Опері, біля Замку, повернув за кут, пройшов Шлюзний міст, що знаходиться навпроти Монетного двору», «Я опинився на Егерштрассі, що поблизу ресторану Тірмана»).

У цьому контексті доцільно сфокусувати студентську увагу на образі «білої дами», смислове навантаження якого було добре відомим для німецького читача. Так, «біла жінка» – привид жінки, за легендою, з'являлась у старих замках напередодні чиєїсь смерті. Н. М. Ільченко наголошує, що образ «білої жінки» пов'язують із реальною жінкою – Бертою Розенберг, яка побудувала в XV ст. замок Нейгауза [8]. У багатьох творах Е. Т. А. Гофмана читач зустрічається із образом «білої жінки» («Історія з привидами», «Епізод з життя трьох друзів» та ін.). У новелі «Пригода у ніч на Новий рік» Е. Т. А. Гофман інтерпретує легенду про «білу жінку»: у тексті – це дружина Еразма, яка вмовляє чоловіка не підписувати папери, рятуючи своє та синове життя: «... на порозі стояла жінка в білому одязі, її нерухоми, як у привида, погляд був спрямований на Еразма, глухо і гірко вона промовила: „Еразме, Еразме, що ти робиш? Іменем Спасителя закликаю тебе, не вчиняй лиха!“» [4, с. 293].

Завершити дослідження жанрової природи новели «Пригода у ніч на Новий рік» Е. Т. А. Гофмана пропонуємо заповненням студентами «Карти знань».

Таблиця 1

Жанр	Автор	Типологічні жанрові ознаки	Авторські жанрові елементи	Приклади творів цього жанру в інших національних літературах	Вплив автора на розвиток цієї тематики у європейській літературній традиції

Висновки та перспективи дослідження

Запропонована методика вивчення жанру художнього твору з урахуванням національної специфіки передбачає знаходження загальних усталених типологічних елементів літературного тексту та уявлення його неповторних авторських національних ознак. Окреслений шлях аналізу художнього твору, по-перше, демонструє його

універсальність, адже досліджуються всі рівні літературного тексту та застосовуються різні шляхи аналізу, по-друге, сприяє глибшому пізнанню інокультурного художнього твору. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у створенні методичної системи формування в майбутніх учителів зарубіжної літератури вмінь жанрового аналізу з урахуванням національної специфіки.

Література

1. Бондаренко Ю. І. Концептуально-образний аналіз літературного твору в школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 11. С. 11–14.
2. Бондаренко Ю. І. Універсальність жанрово-родового аналізу літературного твору в школі. *VII Волинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»*: матеріали всеукр. наук.-практ. Конф.(м. Київ, 17 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 271–276.
3. Буркут І. С. Художня специфіка різдвяного тексту доби романтизму. *Літературознавчі студії*. 2013. Вип. 39(1). С. 168–177. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39\(1\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39(1)_25).
4. Гофман Э. Т. А. Приключение в ночь под Новый год. *Собрание сочинений: в 6 т.* Москва: Худож. лит., 1991. Т. 1. С. 263–293.
5. Грицак Н. Р. Методика компаративного аналізу жанру новели (на прикладі новел О. Генрі «Дари волхвів» і Гі де Мопассана «Коштовності») *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 2 (37), Ч.1. С. 118–127
6. Грицак Н. Р. Методика жанрового аналізу балад «Вільшаний король» Й. Гете та «Лілея» Т. Шевченка з урахуванням національної специфіки. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2019. Вип. 1 (39). С. 147–155
7. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. Київ: Вища шк., 1981. 215 с.
8. Ильченко Н. М. Мотив «белой женщины» в творчестве Э. Т. А. Гофмана и русских романтиков. *Балтийский филологический курьер*. 2007. Вып.6. С. 92-106. URL: <https://journals.kantiana.ru/journals/courier/1613/4596/>
9. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: монографія. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
10. Куцевол О. М. Інноваційні види практичних занять у форматі професійно-методичної підготовки майбутніх учителів української літератури. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. Вип. VI. С. 211–221.
11. Лейдерман Н. Л. Уроки для души: о преподавании литературы в школе: статья. Тюмень: ТюмГУ, 2006. 328 с.
12. Мочернюк Н. Д. Особливості художнього викладу сновидінь у поетиці романтизму (на прикладі творів Е. Т. А. Гофмана). *Питання літературознавства*. 2004. Вип. 11. С. 107–111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PI_2004_11_16.
13. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищих зак. освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
14. Романишина Н. В. Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення: монографія. Рівне: ТзОВ «Принт Хауз», 2013. 576 с.
15. Шульгун М. Е. «Жанрова динаміка: методика вивчення (на матеріалі роману Д. Данилова «Опис міста»)». *Economics, management, law: socio-economical aspects of development: Collection of scientific articles*. Vol. 2. Psychology. Pedagogy and Education. Edizioni Magi. Roma, Italy. 2016. P. 262–265. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10720>